

OIKEUSMINISTERIÖ
oikeusministerio@om.fi

Viite: Lausuntopyyntönne 3.5.2012 työryhmän mietinnöstä 24/2012, ”Sananvapausrikokset, vainoaminen ja viestintärauhan rikkominen” (OM 16/41/2011)

LAUSUNTO

Oikeusministeriö on pyytänyt lausuntoani viitekohdassa mainitusta työryhmän mietinnöstä.

Lausuntonani esitän kohteliaimmin seuraavaa.

Yleistä

Työryhmän tehtävänä on ollut arvioida sananvapausrikoksia koskevan lain-säädännön tarkistustarpeet Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännön pohjalta ja rikoslainsäädännön mahdollisia tarkistustarpeita modernilla viestintäteknologialla toteutettavaa yksityisyyteen kohdistuvaa häirintää ja ilkivaltaa sekä muutakin vakavaa häirintäkäyttäytymistä vastaan. Lisäksi työryhmän tuli arvioida sitä, edellyttääkö Euroopan neuvoston yleis-sopimuksen naiseen kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta 34 artiklan velvoite säätää vainoaminen rangaistavaksi, rikoslain muuttamista ja onko tällaiselle muutokselle kansallisia perusteita.

Mietinnössään työryhmä ehdottaa, että rikoslain yksityisyyden, rauhan ja kunnianloukkaamista koskevaan 24 lukuun lisätään uusi viestintärauhan rikkomista koskeva rangaistussäännös. Yksityiselämää loukkaavaa tiedon levittämistä ja kunnianloukkausta koskeviin rangaistussäännöksiin ehdotetaan tehtäväksi tarkistuksia. Rikoslain 25 lukua ehdotetaan täydennettäväksi uudella vainoamista koskevalla rangaistussäännöksellä.

Viestintärauhan rikkominen

Ehdotettu viestintärauhan rikkominen epäilemättä vastaa esityksen tavoitteen asettaa häiriötarkoituksessa toteutettu viestintä samaan asemaan riippumatta siitä, onko kohdehenkilö kotirauhan suojaamassa tilassa vai ei.

Kun soittamalla ja matkapuhelinviestejä lähettämällä toteutettu häirintä on poistettu kotirauhan rikkomista koskevasta säännöksestä, toteutuu em. keinoin kotirauhan piiriin tapahtuva häirintä ehdotetun viestintärauhan rikkomisen tunnusmerkistön kautta.

Viestintärauhan rikkomisen tunnusmerkistön mukaan häirintätarkoituksin lähetetyn viestin tai soittamisen on oltava omiaan aiheuttamaan "huomattavaa" häiriötä tai haittaa.

Ilkivaltaa koskeva rikoslain 17 luvun 13 §:n 2 kohdan viestein tai soitoin toteutettavaan virastoon, toimistoon, liikkeeseen tai muuhun vastaavaan paikkaan kohdistuvaan häirintään riittää, kun toiminta "aiheuttaa häiriötä".

Näyttää siltä, että virastoihin ym. paikkoihin kohdistuva häiriö voi joissakin tilanteissa toteutua alhaisemmalla kynnyksellä, kuin kotirauhan piiriin kohdistuvana. Kotirauhan piirissä em. keinoin toteutettava häirintä näyttäisi olevan rangaistavaa, jos teko on "omiaan aiheuttamaan huomattavaa häiriötä tai haittaa", kun virastoihin tms. paikkoihin kohdistuva rangaistava menettely täyttyy "häiriön aiheuttamisella". Voi kysyä, onko sääntely oikeasuhtaista, kun kotirauhan tulisi nauttia oikeusjärjestelmässämme erityistä suojaa, mitä ilmentää muun muassa perustuslain 10 §.

Yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkaamisesta

Ehdotettujen muutosten taustalla on Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntö, jonka perusteella voimassa olevan lainsäädäntömme mukaan toimittaessa ei ole aina löydetty oikeudenmukaista tasapainoa sananvapauden ja erityisesti yksityiselämän suojan välillä.

Oikeusasiamiehen laillisuusvalvonnassa sananvapauden ja yksityiselämän suojan välinen punninta on tullut usein esille tutkittaessa viranomaisten menettelyä kiellettyä kuvaamista erilaisissa tilanteissa.

Perusoikeuksien välisen oikeudenmukaisen tasapainon löytäminen on viime kädessä riippuvainen arvostuksista ja siitä, miten painava arvo kullekin perusoikeudelle tilanteessa annetaan. Ilmeistä on, että Suomessa on liiallisesti painotettu yksityiselämän suojaa sananvapauden kustannuksella. Arvioni mukaan ehdotetuilla muutoksilla on mahdollista toteuttaa Euroopan ihmisoikeussopimuksen määräyksiä ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntöä kunnioittaen.

Vapauteen kohdistuvista rikoksista

Ehdotetun vainoamisen tunnusmerkistöön kuuluisi muun muassa se, että joku toistuvasti seuraa tai tarkkailee toista siten, että sen on omiaan aiheuttamaan vainotussa pelkoa tai ahdistusta.

1.1.2014 voimaan tulevan pakkokeinolain (806/2011) 10 luvun 12 §:ssä säädetään suunnitelmallisesta tarkkailusta ja sen edellytyksistä. Pykälän 1 momentin mukaan tarkkailulla tarkoitetaan tiettyyn henkilöön salaa kohdis-

tettavaa havaintojen tekemistä tiedonhankintatarkoituksessa. Pykälän 2 momentin mukaan suunnitelmallisella tarkkailulla tarkoitetaan rikoksesta epäiltyyn kohdistuvaa muuta kuin lyhytaikaista tarkkailua. Poliisilain (872/2011) 5 luvun 13 § sisältää samankaltaiset määritelmät. Esitutkinta- ja pakkokeinolakia koskevan hallituksen esityksen (HE 222/2010 vp) mukaan ja poliisilakia koskevan hallituksen esityksen (224/2010 vp) mukaan tarkkailu voidaan toteuttaa siten, ettei tiedonhankinnan kohde havaitse olevansa havaintojen tekemisen kohteena, vaikka sinänsä tarkkailu toteutetaan täysin avoimesti esimerkiksi tunnuksellisesta poliisiautosta. Kysymykseen tulisi siten sekä havaintojen tekeminen sinänsä salaa että niiden tekeminen tiedonhankintatarkoitus salaten.

Mietinnön mukaan vainoamisen tunnusmerkistön toteuttavan menettelyn tulee olla oikeudenvastaista. On siten selvää, että pakkokeino- tai poliisilain mukaisesti suoritettava tarkkailu ei toteuta vainoamisen tunnusmerkistöä. Kun kyse voi kuitenkin olla ulkonaisesti vainoamisen tunnusmerkistössä tarkoitettulta tarkkailulta näyttävästä toiminnalta, voi olla rikosoikeussäännöksiltä edellytettävän selvyuden vuoksi syytä lisätä vainoamisen tunnusmerkistöön ilmaisu ”oikeudettomasti” tai muulla vastaavalla tavalla ilmaista asia.

Muuta

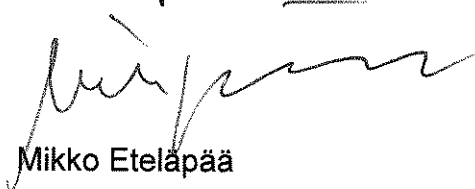
Viestintärauhan rikkomista koskevan uuden rangaistussäännöksen johdosta pakkokeinolain (806/2011) 10 luvun 7 §:n 1 momentin 3 kohdan viittaus-säännökseen ehdotetaan muutosta. Käsitykseni mukaan poliisilain (872/2011) 5 luvun 9 §:n 3 kohta vaatii samanlaisen muutoksen.

Oikeusasiamies

Petri Jääskeläinen

Oikeusasiamiehensihteeri

Mikko Eteläpää